

משרד החינוך, התרבות והספורט מינהל התרבות המחלקה לספריות סקירת הפעילות בתחום הספריות הציבוריות בשנת 2005

ויקטור בן-נעים

המחלקה לספריות מקימה, ספריות ציבוריות מטפחת אותן ומפקחת על פעולתן. המחלקה מתקצבת 208 רשתות של ספריות המאחדות כ-1,100 ספריות ציבוריות (מתוך 1,163 ספריות הפועלות בישראל). המחלקה מתקצבת חלק מהרכישות של הספריות הציבוריות, דואגת לקידום המקצועי של הספרנים, מכינה פרוגרמות למבני ספריות, מקדמת את המחשוב והתקשוב של הספריות ומתכננת פרויקטים חדשניים בספריות. המחלקה שילמה שכר סופרים ל-490 סופרים (הכותבים בעברית או בערבית), לפי מספר ההשאלות של ספריהם בספריות הציבוריות בארץ על פי תוצאות סקר הנערך כל שנה ב-25 ספריות מדגמיות.

המועצה לספריות ציבוריות

חברי המועצה לספריות ציבוריות המשיכו בפעילותם במסגרת הוועדות השונות, עד למינוי ההרכב החדש. ועדת תכנון תקצוב המשיכה ללוות באופן שוטף את נושא חלוקת התקציב, ארגון מחדש של הספריות האזוריות וקביעת ההדגשים הראויים בפרויקטים.

הקצבות המשרד

זאת השנה החמישית ברציפות שתקציב המחלקה לספריות נשאר יציב והוא הסתכם בסוף שנת 2005 ב-19.3 מיליון ש"ח.

מטרה	סכום בשקלים
רכש שוטף של הספריות הציבוריות	14,556,000
הקמת ספריות ביישובים הבדואים בדרום	95,000
תמיכה בשיפוצים של ספריות	280,000
מאגרי מידע באינטרנט בספריות ותקשורת	859,000
מלגות לספרנים הלומדים לקראת תואר ספרן מורשה	200,000
ימי עיון, מערך המפקחים	380,000
תמיכה במרכז ההדרכה לספריות בישראל	783,000
55 פרויקטים של הספריות בתחומי המחשוב והריהוט, תמיכה בספרייה הווירטואלית בסאסא	750,000
תשלומים ל-490 סופרים	1,410,000
	סה"כ 19,313,000

בשנת 2004 הסתכמו ההוצאות של כל הספריות הציבוריות בארץ ב-166 מיליון ש"ח (לעומת 175 מיליון ש"ח ב-2003). הספריות הציבוריות הנתמכות הוציאו כ-136 מיליון ש"ח (לעומת 143 מיליון ש"ח ב-2003). התמיכה הישירה של המשרד הסתכמה ב-16.5 מיליון ש"ח (ללא שינוי) שהם 12 אחוז מסך כל ההוצאות. הרשויות המקומיות כיסו 88 אחוז מכלל עלות ההפעלה של הספריות. התפלגות ההוצאות של הספריות הציבוריות הנתמכות:

המשכורות היוו 73 אחוז מכלל ההוצאות של הספריות. (לעומת 75 אחוז ב-2003)

רכש הספרים היווה 14 אחוז מכלל ההוצאות של הספריות (לעומת 13 אחוז ב-2003).

אחזקה שוטפת והצטיידות היוו 13 אחוז מהוצאות הספריות (כמו ב-2003)

טרם סיכמנו את הנתונים הכספיים לשנת 2005 ולהערכתנו לא יהיו שינויים דרסטיים.

ספריות הציבוריות, 2005

סה"כ ההוצאות של הספריות הציבוריות שבפיקוח ובסיוע משרד החינוך

שנה	מס' יח' מנהלות מדווחות	הוצאות לשכר %	הוצאות לספרים %	הוצאות אחרות %	סה"כ הוצאות	הקצבת % המשרד
2005	203	96,348	70	19,816	14	16,260 ****
2004	211	99,615	73	18,263	14	16,508 ***
2003	213	107,687	75	18,232	13	16,514 **
2002	209	98,050	74	15,838	12	19,000 *
2001	204	96,182	70	17,809	13	10,596
2000	201	80,424	67	18,867	16	13,419
1999	192	74,472	73	14,858	14	8,560.9
1998	186	69,672.1	71	15,964.7	16	8,738.7
1997	166	59,981	75	13,430	16	7,398.1
1996	174	50,791	70	13,466	19	8,151.4
1995	161	43,623.7	69	12,466.4	20	7,488.5
1994	168	41,914	66	13,503.9	21	6,531.4

* כולל 7,756 אש"ח לרכישת מחשבים ומדפסות לעמדות אינטרנט, וחיבור למאגרי מידע ל-450 ספריות.
 ** כולל 1,120 אש"ח לרכישת מחשבים ומדפסות לעמדות אינטרנט, וחיבור למאגרי מידע ל-450 ספריות.
 *** כולל 1,457 אש"ח להקמת פורטל לספריות להשתלמויות מסובסדות ומאגרי מידע.
 **** כולל 957 אש"ח למאגרי מידע ולחיבור אינטרנט.

עיקור חוק הספריות הציבוריות - תשס"ג

ב-18 ביוני 2002 התקבל בכנסת תיקון חוק הספריות הציבוריות אשר קבע, בין היתר, כי אוצר המדינה ישתתף בשיעור שלא יפחת מ-50 אחוז מכלל עלות ההפעלה של הספריות הציבוריות וזאת, החל מינואר 2004. לצערנו, במסגרת חוק התוכנית להבראת כלכלת ישראל, אשר התקבל בכנסת במאי 2003, נקבע: "אוצר המדינה ישתתף בהחזקתה ובניהולה של ספרייה ציבורית בשיעור שלא יעלה על 50 אחוז מהעלות השנתית...". משמעות הדבר היא, שהמצב חזר לקדמותו. המועצה לספריות ציבוריות, איגוד מנהלי הספריות הציבוריות וגורמים נוספים התחילו לפעול לתיקון המצב ולמרות המאמצים טרם חל שינוי לטובה.

המשבר ברשויות המקומיות

המשבר הכלכלי ברשויות המקומיות אשר החל ב-2003 פגע במלוא עוצמתו בשנת 2004 במרבית הספריות. בשנת 2005 חלה התייצבות במצב, ואולם טרם נפתחו חמש ספריות שנסגרו ב-2004 ביישובים הערביים. עדיין לא נבחרו שלושה מנהלים לספריות ציבוריות.

מיזמים משותפים

כנסים, סמינרים וימי עיון

- המחלקה קיימה ימי עיון לארגון מחדש של שירותי הספריות האזוריות.
- המחלקה לספריות בשיתוף גורמים נוספים ארגנה את יום הספרן במסגרת יריד הספרים הבינלאומי. במהלך יום הספרן הוענקו פרסים לשלוש מנהלות ספריות ציבוריות מצטיינות: נחמה אלוש מנהלת הספרייה הציבורית בגדרה, רחל לשם, מנהלת היחידה לכתרים ולספריות בראשון לציון והודא עיסא, מנהלת הספרייה הציבורית בנחף.
- המחלקה לספריות, בשיתוף גורמים נוספים חידשה את המסורת של הענקת פרסים ע"ש ק"י גולן לספריות מצטיינות. הפרס הוענק לספרייה הציבורית אום אל פחם שבראשה עומדת בדיעה כליפה, על הצטיינות בתחום הפעילות החברתית - קהילתית: פרויקט ייחודי הפונה לילדים עיוורים וכבדי ראייה. כמו כן הוענק

הפרס לספרייה האזורית הגליל התחתון שבראשה עומדת דינה באר על הצטיינות בתחום הפעילות החברתית-תרבותית: פרויקט "יחודי למפגשי פולקלור של אוכלוסייה יהודית וערבית סביב נושא משותף-דיוואן".

- ד. המחלקה היתה שותפה בהכנת ימי עיון, סמינרים וכנסים של גופים שונים:
- כנס מולטי ידע וסמינר לשווק של מרכז ההדרכה לספריות בישראל
 - כנס בינלאומי בנושא הדיגיטציה של המדע והמורשת התרבותית של הסוכנות היהודית
 - כנס חנוכה של תנועת המושבים לספרני המושבים והקיבוצים
- ה. במימון המחלקה לספריות, המשיך מרכז ההדרכה לספריות בישראל לארגן עבור ספרנים העובדים בספריות ציבוריות ארבעה קורסים להכרת האינטרנט.

הספרייה הווירטואלית של קיבוץ סאסא

זוהי השנה הרביעית שהמחלקה תומכת כספית במפעל חשוב זה. מיזם "הספרייה הווירטואלית" הוקם כדי לעזור לספרנים ולייעל את השירות של כל הספריות בתחום שירותי הייעץ והכנת ביבליוגרפיות, תוך שיתוף פעולה הדדי, ובכך להעלות את ערכם של הספרנים ואת רמת תפקודם ולהגדיל את מספר הפונים לספריות הציבוריות. השנה הורחב המיזם והוא כולל את ספריות בתי הספר העל יסודיים. במיזם מנויות 480 ספריות ציבוריות וספריות בתי ספר מכל רחבי הארץ (לעומת 238 בשנה שעברה), ומרביתן משתתפות בו באופן פעיל. במהלך שנת 2005 התקבלו בספרייה הווירטואלית כ-1,000 בקשות לביבליוגרפיות (כמו אשתקד).

ספרייה מרכזית להשאלת ספרים בספרדית

העולים החדשים דוברי ספרדית מארגנטינה מתגוררים ביישובים רבים בארץ ובקבוצות קטנות. על מנת להקל על הספריות הציבוריות לתת להם שירותי השאלה, קיבלה על עצמה הספרייה העירונית בחדרה לספק שירותי השאלה של ספרים בספרדית לכל ספרייה בארץ. הספרייה פועלת לפי מתכונת השירות להשאלת ספרים ברוסית של הספרייה העירונית בנתניה והשירות להשאלת ספרים בצרפתית של הספרייה העירונית בדימונה. בשנה השנייה לפעילותה העבירה הספרייה 900 ספרים ל-16 ספריות ב-63 משלוחים.

מבנים חדשים

תנופת הבינוי של מפעל הפיס ושל משרד הבינוי והשיכון עדיין בעיצומה. 29 מבנים נמצאים בשלבי בנייה או עומדים בפני סיום.

שם היישוב	שטח במ"ר	נבנה על ידי
מג'אר	600	משרד השיכון
ראשון לציון- מזרח	1,000	מפעל הפיס
מזכרת בתיה	500	מפעל הפיס
מודיעין	1,200	משרד השיכון
מנשה	250	מפעל הפיס
רהט	500	משרד השיכון
ג'וליס	500	מפעל הפיס
פרדסיה	500	מפעל הפיס ומשרד השיכון
זכרון יעקב	500	מפעל הפיס
עילבון	250	מפעל הפיס
אור יהודה	1,000	מפעל הפיס
יקנעם עלית	1,200	מפעל הפיס ומ.מקומית
חורה	500	מפעל הפיס
נהריה	1,500	עירייה ומפעל הפיס
באקה אל גרביה	250	מפעל הפיס
נחל שורק	250	מפעל הפיס
קריית ים	1,200	מפעל הפיס
סניף ברמת גן	250	עירייה
גבעת עדה	250	משרד השיכון
סה"כ	11,950	

מפקחים-מנחים לספריות הציבוריות

11 מפקחים מנחים לספריות הציבוריות עורכים ביקורים שוטפים ומנחים את מנהלי הספריות הציבוריות במילוי תפקידם.
באזור הצפון: איטה מרוא (חוף הכרמל) ושי ענבר (משגב).
באזור המרכז: סיגלית עמיאל (חדרה)
אזור הדרום: גילה גבאי (דימונה) ועמליה קוצ'ן.
במגזר הערבי: כמאל פרהוד (ראמה) בצפון, פאתינה מגדלה (באקה אל גרביה) במרכז וסאלח אבו געפר בדרום.
במגזר החרדי וביישובים מעבר לקו הירוק: רבקה כהנא.
תכנון מבנים: טלי רביב וקרין אדר.

הכשרת ספרנים

בשנת הלימודים תשס"ה (2004-2005), למדו הספרנים במכללת דוד ילין בירושלים, במכללת אורנים, במכללת בית ברל, במכללת גורדון בחיפה, במכללת ק"י בבאר שבע, וכן בבתי הספר לספרנות ולמידענות באוניברסיטאות בר אילן ובחיפה.
כפי שמקובל בשנים האחרונות, הענקנו מלגות ל-81 סטודנטים העובדים בספריות ציבוריות ובספריות בתי הספר שלמדו לקראת תואר ספרן מורשה בחמש המכללות שפורטו לעיל. המלגות הסתכמו ב-200,000 ש"ח והיוו כ-33 אחוז משכר הלימוד של הסטודנטים שזכו בהן.

סיוע של הקרן צע"ד את"י לספריות הציבוריות

הקרן צע"ד את"י מבקשת לקדם מטרות של חינוך ורווחה בישראל. התוכנית המרכזית היא קידום מעמדן הקהילתי של הספריות הציבוריות והגברת מעורבותן בחיי הקהילה. גם השנה אישרה הקרן כ-1,400,000 ש"ח לפרויקטים בספריות הציבוריות: חשיפת נשים חד הוריות וילדיהן לספרייה, עידוד קריאה לגיל הרך, תגבור לימודים לנוער בסיכון, פיתוח מיומנויות הקריאה בקרב ילדי הגנים, עידוד קריאה בקרב בני נוער קידום הספריות הערביות והבדואיות הקהילתיות, מרכזי למידה ומועדוניות וכדומה. אנו מקווים כי הקרן תמשיך לסייע לספריות בשנים הבאות.

מצעד הספרים לילדים ולנוער

"מצעד הספרים" מציע לספריות מסגרת לפעילות שמטרתה עידוד קריאה בקרב ילדים ובני נוער. במסגרתו, קוראים ילדים ובני נוער מכיתות א'-ב ספרים מתוך רשימה מוצעת וספרים נוספים לפי בחירתם האישית. הם משתתפים בפעילויות בספריות בנושא הקריאה ובוחרים בהצבעה את הספר האהוב עליהם ביותר. מפעל "מצעד הספרים" החל לפני 11 שנים. כיום, המצעד מתקיים בספריות בתי הספר ובספריות הציבוריות ומקיף אלפי קוראים צעירים. גם השנה זכו הספריות הציבוריות בשוהם, בגליל התחתון, במרחבים ובבית אל בפרסי הצטיינות.

מרכז ההדרכה לספריות בישראל

המחלקה תומכת במרכז ההדרכה לספריות אשר מציע עדכון מקצועי מתמיד לספרנים ומפיק מוצרים שונים ובסיסיים לספריות: קטלוגים, מאגרים ביבליוגרפים ופרסומים מקצועיים. כמו כן, המרכז עורך השתלמויות לספרנים, וכן קורסים וכנסים.

פיתוח שירותי האינטרנט בספריות הציבוריות

על פי יוזמת המועצה לספריות ציבוריות, שמה לה המחלקה למטרה לפתח שירות מידע ללא תשלום בספריות הציבוריות באמצעות התקנת עמדות אינטרנט בכל הספריות הציבוריות העירוניות, בספריות האזוריות ובספריות במגזר הערבי. אמצעים נוספים לביצוע מטרה זו הם: מתן הכשרה נרחבת לספרנים המשתתפים

ספריות הציבוריות, 2005

בפרויקט, רכישה מרוכזת של מאגרי מידע איכותיים וזמינים לספריות, הקמת פורטל מרכזי לספריות הציבוריות. הפורטל יציע גישה למקורות מידע איכותיים ורלוונטיים לצרכים של המשתמשים בספריות. הפרויקט התחיל ב-2001, המחשבים והמדפסות הותקנו ב-454 ספריות ב-2003 ובאופן הדרגתי עולה מספר המשתמשים בעמדות האינטרנט בספריות הציבוריות. בשנת 2004 השתמשו כ-788,000 מבקרים בעמדות האינטרנט בספריות הציבוריות.

שינוי המבנה הארגוני של הספריות האזוריות

שינויים במבנה הארגוני של היישובים, צמצום המשאבים וקיצוץ בתקציב הספריות האזוריות מאלץ לבחון מחדש את תקפותו של המבנה הקיים ולהציע מודל חלופי המושתת על איגום משאבים מצד אחד, ועל מתן מענה לבעיות של ניידות ונגישות לאוכלוסייה בוגרת וצעירה המתקשה בניידות מצד שני. על סמך המלצת ועדת תכנון ותקצוב של המועצה לספריות ציבוריות, גיבשו חלופות חדשות למבנה הארגוני המתבססות על חיזוק הספרייה המרכזית אשר תפעל כספרייה ציבורית לכל דבר (בניגוד למצב השורר כיום) והקמת מספר סניפים רב יישוביים (בניגוד למצב השורר כיום - סניף בכל יישוב). קיימו מספר רב של ישיבות עם הנוגעים בדבר. מינואר 2006 נתחיל ביישום התוכנית בשטח.

פרישה לגמלאות של מרים רצבי

מרים רצבי סגנית מנהל המחלקה לספריות פרשה לגמלאות בסוף דצמבר 2005 אחרי 25 שנים של עבודה מבורכת, מאומצת ויעילה לקידום הספריות הציבוריות בארץ ולהטמעת הטכנולוגיות החדישות במערכת. אנו מאחלים לה בריאות, אריכות ימים וברכות לבביות בהמשך דרכה. רצבי תמשיך לעבוד בהתנדבות במחלקה יום אחד בשבוע עד לבחירת עובד חדש.

הוצאות לרכישת ספרים

שנה	סה"כ	הסכום שהוקצב ע"י המשרד	%
2005	19,816	13,347	67
2004	18,263	12,413	68
2003	18,233	11,379	62
2002	15,838	9,051	57
2001	17,809	8,841	50
2000	18,867	10,820	57
1999	14,858	8,560,90	58
1998	15,964,7	8,055,1	50
1997	13,430	6,374	47
1996	13,466	7,365	55
1995	12,466,4	6,680,1	53